

Wpływ migracji wewnętrznych na rozwój społeczno-gospodarczy Polski po 1989 roku

Głównym celem projektu jest ustalenie prawidłowości w zakresie migracji wewnętrznych w Polsce w latach 1989-2020 na podstawie unikalnej macierzy zameldowań i wymeldowań ludności, obejmującej wszystkie rejestrowane przemieszczenia ludności. Baza ta zawiera ponad 4 mln rekordów o 13 mln zdarzeń, w tym od 2012 roku posiadane są dane o strukturze migracji według płci i wieku (w podziale na 18 pięcioletnich grup). Tę unikalną bazę udało się zgromadzić we współpracy z Głównym Urzędem Statystycznym i dzięki niej nareszcie jest w Polsce możliwe bardziej wyczerpujące zbadanie procesów migracyjnych w całym kraju według jednolitej metodologii w długim przekroju czasowym.

Polska jest tu szczególnie interesującym krajem z uwagi na wielkość i duże różnice w zaawansowaniu procesów urbanizacji. Badania byłyby pierwsze na taką skalę i w takiej szczegółowości przestrzennej po 1989 r. Wyniki badań pozwoliłyby wreszcie przełamać impas poznawczy, jaki charakteryzuje stan wiedzy na temat migracji wewnętrznych w Polsce. Pomimo wielu już prac na ten temat, niestety wciąż brakuje kompleksowego opracowania, które odpowiedziałoby na kluczowe pytania związane nie tylko z rozpoznaniem kierunków i natężenia migracji, ale miejscem i rolą współczesnych migracji w Polsce w koncepcjach teoretycznych takich podstawowych procesów, jak urbanizacja czy metropolizacja. Wątpliwość dorobku migracyjnego wynika z faktu, że statystyka migracji w Polsce jest słaba, nie obejmuje wszystkich przemieszczeń i jeszcze niedawno uzyskanie szczegółowych macierzy przepływów albo nie było możliwe, albo było bardzo kosztowne.

Celem poznawczym w sensie rozumienia zachodzących procesów, jest uzyskanie nowej wiedzy na temat składnika migracyjnego w rozwoju różnego typu obszarów, w tym ośrodków osadniczych. Jest to naturalne rozszerzenie i kontynuacja wcześniejszych badań migracyjnych, prowadzonych od lat 60. i 70. ubiegłego wieku, a inspirowanych zwłaszcza przez prof. Kazimierza Dziewońskiego i jego uczniów. Stąd też analiza nie jest „zawieszona w próżni”, tłem i punktem wyjściowym są liczne badania migracji, systemów osadniczych i urbanizacji prowadzonych w różnych ośrodkach geograficznych w Polsce. Badania będą porównane z innymi analizami w krajach Europy Środkowej.

Z poznawczego punktu widzenia badania mają m.in. odpowiedzieć na pytanie, czy w kierunkach i natężeniu przemieszczeń ludności można dostrzec prawidłowości, zwłaszcza w nawiązaniu do poszczególnych stopni hierarchicznych systemu osadniczego. Jest to problem bardzo ważny, gdyż oznacza nie tylko wykrycie regularności i ewentualne „wpisanie” obserwowanych procesów w istniejące lub budowę nowych hierarchicznych modeli migracyjnych, ale także pewną przewidywalność procesów migracji. Szczególnie interesująca wydaje się być odpowiedź na pytanie, czy obserwowany w poprzednich dekadach hierarchiczny model przemieszczeń ludności (Dziewoński i in. 1981, Rykiel 1985) został utrzymany, czy też ustąpił na rzecz struktury bardziej zdezagregowanej, względnie skoncentrowanej wokół przepływów do największych ośrodków (metropolizacja) z najmniejszych jednostek osadniczych, z pominięciem stopni pośrednich (częściowe, wyrwykowe wyniki mogłyby na to wskazywać: Śleszyński 2018). Podobnie brak jest badań, potwierdzających lub zaprzeczających przejście Polski do kolejnego etapu migracyjnego, tj. wzrostu znaczenia migracji międzymetropolitalnych czy międzymiejskich (Korcelli 1997).

Cel metodologiczny projektu stara się przełamać różnego rodzaju ograniczenia i zaproponować nowe, względnie doskonalsze istniejące sposoby badań, związane z delimitacją miejskich obszarów funkcjonalnych (Śleszyński 2013), klasyfikacją funkcjonalną gmin (Śleszyński i Komornicki 2016), czy wskaźnikiem atrakcyjności migracyjnej (Śleszyński 2018).

Cele praktyczne są związane z zastosowaniem badań w polityce regionalnej i planowaniu przestrzennym. Przeprowadzone analizy dadzą podstawy do lepszego rozumienia zachodzących procesów, a tym samym formułowania bardziej prawdopodobnych wniosków dotyczących rozwoju regionalnego. W rezultacie powinno być możliwe bardziej efektywne i zgodne z potrzebami zagospodarowanie przestrzeni, uwzględniające występujące i spodziewane procesy migracji. Wyniki badań powinny też zostać wykorzystane w prognozach i projekcjach demograficznych. Szczególnie znaczenie ma tu kwestia ustalenia roli migracji w procesach depopulacji i rozlewania się miast.